

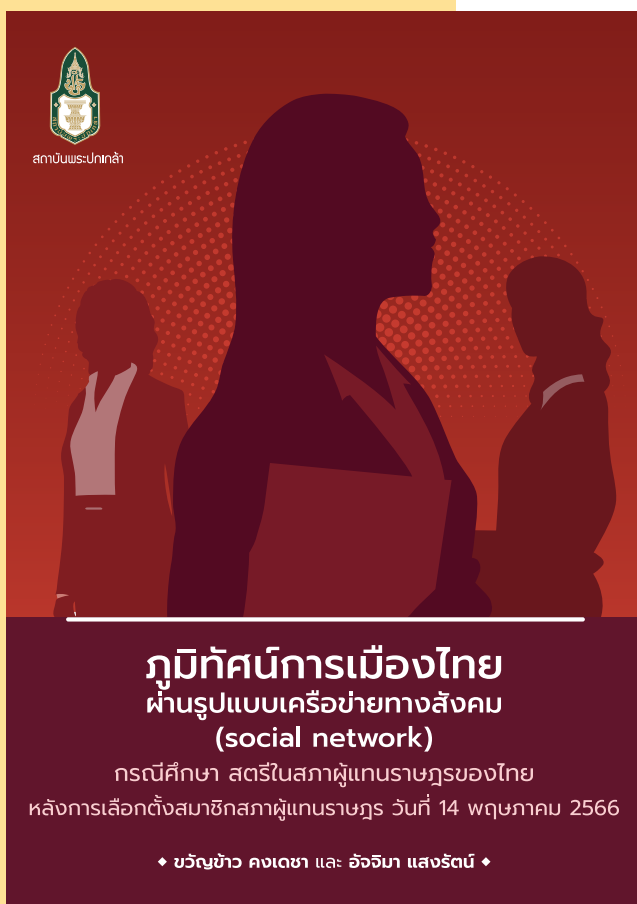
KPI RESEARCH SNAP

... อ่านงานวิจัยใน 4 หน้า

สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
สถาบันพระปกเกล้า

06²⁵⁶⁸

“

สส. หญิงมีความเป็น
สัมพันธภาพในที่ทำงาน
(workplace relationship)
มากกว่า สัมพันธภาพในสังคม
(social relationship)

”

ภูมิทัศน์การเมืองไทยผ่านรูปแบบเครือข่ายทางสังคม (social network)
กรณีศึกษา สตรีในสภาผู้แทนราษฎรของไทยหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
14 พฤษภาคม 2566
อัจจิมา แสงรัตน์ และ ขวัญข้าว คงเดชา
105 หน้า
สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า
2567
อัจจิมา แสงรัตน์ และ ขวัญข้าว คงเดชา
เกษณี ธนการศักดิ์

ชื่อเรื่อง
นักวิจัย
จำนวนหน้า
จัดพิมพ์โดย
ปีที่พิมพ์
ผู้สรุป
ผู้ออกแบบ

บทนำ

สัดส่วนผู้หญิงในทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลในเชิงบวกต่อการรับรู้และความเข้าใจ (perception) เกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ และคุณค่าทางประชาธิปไตยแบบตัวแทน มุมมองดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์ที่ตื้นเขิน และบิดเบือนการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศ อย่างแท้จริงในประเทศไทย เพราะเมื่อศึกษา ให้ลึกลงไป **จำนวนหรือสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น ไม่สามารถสะท้อนความเท่าเทียมทางเพศหรือ บทบาทการมีอิทธิพลทางการเมืองของสตรี ได้อย่างแท้จริง** ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การศึกษา

เรื่อง **ภูมิทัศน์การเมืองไทยผ่านรูปแบบเครือข่ายทางสังคม (social network) กรณีศึกษาสตรีในสภาผู้แทนราษฎรของไทย หลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 14 พฤษภาคม 2566** เพื่อต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นของ สส. หญิงกับความเป็นเครือข่ายทางสังคม (social network) ในพื้นที่ทางการเมืองของรัฐสภา ที่จะไปสู่บทบาทและอิทธิพลทางการเมือง โดยเฉพาะ การขับเคลื่อนนโยบายและการมีอำนาจในการตัดสินใจ ในทางการเมือง

วิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) สส. หญิงจาก 10 พรรคการเมืองที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในสภา ณ ช่วงเวลาของการศึกษา และ 2) การเก็บข้อมูลแบบสอบถามจาก สส. หญิงที่ดำรงตำแหน่งในรัฐสภา ณ ตอนทำการศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้ได้นำรูปแบบ

การวิเคราะห์ความเป็นเครือข่ายทางสังคม (social network analysis) ผ่านการจัดแสดงด้วยแผนภาพความเป็นเครือข่าย (sociogram) เพื่อสะท้อนผลการศึกษาและชี้ให้เห็นถึงรูปแบบลักษณะความเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นระหว่าง สส. หญิง ประกอบกับข้อมูลเชิงลึกที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ออกมาเป็นผลการศึกษา

สมมติฐานการศึกษา

จากกรอบแนวคิดตั้งต้นของงานศึกษาชิ้นนี้ มองว่า จำนวนที่เพิ่มมากขึ้นของ สส. หญิงนั้น ส่งผลต่อลักษณะความเป็นเครือข่ายและความสัมพันธ์ของผู้หญิงในรัฐสภา ในลักษณะความสัมพันธ์แบบความเป็นภราดรภาพหญิง (sisterhood) ที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่งผลในเชิงบวกต่อการขับเคลื่อนนโยบายและผลักดันประเด็นทางเพศ สิทธิสตรี ครอบครัว เด็ก และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีพื้นฐานมาจาก 2 ปัจจัย

ที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงสามารถเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองอย่างการดำรงตำแหน่งเป็น สส. ได้แก่ **1) ปัจจัยเชิงบริบท** ที่หมายรวมถึงวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมกฎหมายและสิทธิ และบทบาททางเพศ และ **2) ปัจจัยเชิงส่วนบุคคล** หมายถึงการสนับสนุนโดยพรรคการเมือง การปฏิบัติการแสดงทางเพศ (performative gender) และภูมิหลังความเป็นมาของผู้หญิงท่านนั้น

ผลการศึกษา

กรอบแนวคิดตั้งต้นเป็นการมองภาพรวมแบบกว้างในประเทศไทยพบว่า มีอีกหลายตัวแปรกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ทางการเมืองและสังคมของผู้หญิงรวมถึงบทบาทและอิทธิพลที่แต่ละปัจเจกบุคคลมี จนนำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง ดังนี้

สส. หญิงมีความเป็นสัมพันธ์ภาพในที่ทำงาน (workplace relationship) มากกว่า สัมพันธ์ภาพในสังคม (social relationship) แต่สัมพันธ์ภาพทั้งสองก็ยังมีความทับซ้อนกันในลักษณะของการเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อผลประโยชน์ของความสัมพันธ์ในที่ทำงานเป็นหลัก สัมพันธ์ภาพของ สส. หญิงไม่ว่าจะในรูปแบบของการทำงานหรือสังคมมักจะเกิดขึ้นใน 6 พื้นที่สำคัญได้แก่

1) พื้นที่รัฐสภา เป็นพื้นที่ทางการเมืองที่ความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละตัวแสดงนั้นมีความผิวเผินในลักษณะมารยาทของการทำงานร่วมกันในองค์กร

2) พื้นที่ของคณะกรรมการธิการ พบว่า พื้นที่ดังกล่าวจะมีความเป็นทางการเมืองบนพื้นฐานของสัมพันธ์ภาพในที่ทำงานเป็นหลัก แต่กลับเป็นช่องทางของการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่ความเป็นสัมพันธ์ภาพทางสังคมที่รวดเร็วและเห็นผลมากที่สุด เกิดเป็นการสร้างความเป็นเครือข่ายของ สส. หญิงกับสมาชิกท่านอื่น ๆ ทั้งในพรรคและนอกพรรคของตนเอง

3) พื้นที่ของกลุ่มทางพรรคการเมือง คล้ายคลึงกันกับพื้นที่ของคณะกรรมการธิการที่ยังคงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงองค์กรภายใต้รัฐสภา แต่ก็ไม่ได้มีความเป็นทางการเมืองมากเท่า โดยเน้นความสนิทสนมและไม่หยุดนิ่งเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตนเองหรือพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัดเป็นหลัก

4) พื้นที่ของพรรคการเมืองต้นสังกัด พบว่า มีความเป็นทางการเมืองมากกว่า แม้จะยังดำรงสถานะในเชิงองค์กรโดยที่พรรคการเมืองถูกเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ หากแต่ความแตกต่างระหว่างกลุ่มทางพรรคการเมืองกับพรรคการเมืองนั้น ตัวตนของ สส. หญิงในระดับพื้นที่ของกลุ่มทางพรรคการเมืองคือการเป็นตัวแทนพรรคเพื่อเป้าหมายร่วมกันของพรรค ในขณะที่พื้นที่ของพรรคการเมือง สส. หญิงสามารถเป็นตัวแทนความต้องการและเป้าหมาย หรือของกลุ่มตัวเองข้างในพรรคการเมืองอีกที

5) พื้นที่ของครอบครัว เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ความสัมพันธ์นั้นมีลักษณะของการเป็นสัมพันธ์ภาพในสังคมเป็นหลัก โดยครอบครัวนั้นหมายถึงความเป็นเครือญาติและคนสนิทที่ให้การรับรองการมีอยู่ของ สส. หญิงด้วยความที่สัมพันธ์ภาพนั้นเป็นในลักษณะของสังคมก่อให้เกิดการผูกพันทางการเมืองทางการเมืองไว้วางใจความรู้สึกของมนุษย์ กล่าวคือการดำเนินงานที่ได้รับ การสนับสนุนเนื่องจากความผูกพันทางเครือญาติ ความเอ็นดูความคุ้นเคยกันมาก่อน หรือแม้แต่ความเกรงใจส่งผลต่ออิทธิพลของ สส. หญิงด้วยเช่นเดียวกัน

6) พื้นที่ของมิตรสหาย ความเป็นมิตรสหายในพื้นที่ของรัฐสภานั้นสามารถเกิดขึ้นได้จากการที่รู้จักและสนิทสนมกันมาก่อนเข้ารับตำแหน่ง และหรือการเพิ่งรู้จักหลังผ่านการทำงานมาด้วยกันจนเกิดเป็นความสนิทสนม ซึ่งการรู้จักในแบบที่ 2 นั้นเผชิญกับปัจจัยตัวแปรหลากหลายที่ทำให้ความสัมพันธ์ของมิตรสหายนั้นผันผวนตลอดเวลา อาทิ ความเชื่อใจ การแข่งขันทางการเมือง และการยอมรับจากพรรคหรือตระกูลการเมืองที่ตนเองสังกัด

โดยการปฏิสัมพันธ์ของ สส. หญิงเกิดขึ้นได้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบอย่างเป็นทางการ และรูปแบบไม่เป็นทางการพบว่า รูปแบบทางการเมือง คือการเข้าร่วมคณะทำงานคณะกรรมการธิการ หรือการประชุมสภา ตามหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ มีโอกาสให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่

ความไม่เป็นทางการได้ และนำไปสู่การพูดคุยหรือชักชวน
ขับเคลื่อนประเด็นอย่างไม่เป็นทางการ

ส่วนเครือข่ายต่าง ๆ ที่ สส. หญิง แต่ละท่านมีนั้น นำไปสู่
การกำหนดลักษณะและขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง
แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ลักษณะความสัมพันธ์ในเครือข่าย
ที่ยึดโยงกับสถาบันทางการเมืองและลักษณะความสัมพันธ์
ในเครือข่ายที่เน้นการเป็นผู้โน้มน้าว (lobbyist) โดยลักษณะ
ความสัมพันธ์แบบแรกนั้นมีอิทธิพลในการกำหนดขอบเขต
ความสัมพันธ์ของการโน้มน้าวผู้อื่นด้วยเช่นเดียวกัน

สำหรับประเด็นเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ ปรากฏ
รูปแบบความเป็นเครือข่ายภายใต้ลักษณะของการเป็น

บทสรุป

ประเด็นทางเพศมีการพูดถึงมากขึ้นสอดคล้องกับจำนวน
ของผู้หญิงที่เพิ่มมากขึ้น แต่ไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะของ
การรวมตัวด้วยเพื่อนหญิงพลังหญิงผู้เผชิญหน้ากับความท้าทาย
เดียวกันและมีความเป็นเอกภาพ แต่มีความเป็นน้ำหนึ่ง
ใจเดียวกัน (solidarity) ผ่านเงื่อนไขและข้อจำกัดว่าด้วย
การแข่งขันทางการเมือง การขับเคลื่อนในประเด็นสิทธิ
ผู้หญิงที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อผลประโยชน์ส่วนบุคคล
ส่วนพรรค หรือส่วนครอบครัว มากกว่าการขับเคลื่อนเพื่อ
ผลประโยชน์ในเชิงประเด็นสาธารณะ ฉะนั้นแล้วจำนวน
ที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ได้สะท้อนถึงการรวมตัวของผู้หญิง
เพื่อขับเคลื่อนประเด็นความเท่าเทียม ความเป็นเครือข่าย
ของภราดรภาพหญิงในรัฐสภาไม่ได้เกิดขึ้นบนฐานการต่อสู้
แต่ภราดรภาพหญิงเกิดขึ้นบนเงื่อนไขและข้อจำกัดทาง
การแข่งขันทางการเมือง

นอกจากนี้ จำนวนของผู้หญิงที่เพิ่มมากขึ้นในสภา
ยังมาพร้อมกับความคาดหวังในประเด็นทางเพศที่มากยิ่งขึ้น
เกิดเป็นสถานการณ์ของดาบสองคมที่ยังคงยึดยึดกรอบ
บทบาททางเพศให้แก่ สส. หญิง ประกอบกับการสร้าง
ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแบบผู้ถูกกระทำ (victimizing

lobbyist ที่มุ่งประเด็นไปยังเรื่องทางเพศโดยตรง ได้แก่
การรวมกลุ่มทางภราดรภาพหญิง ซึ่งนำไปสู่ 2 กลุ่มในการ
ขับเคลื่อนรณรงค์นโยบายในฐานะ สส. หญิง ได้แก่ กลุ่มที่
มองว่าเป็นผู้หญิงก็ต้องขับเคลื่อนเรื่องผู้หญิง ไม่จำเป็น
ต้องหลุดจากบทบาททางเพศ ส่วนอีกกลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่สนใจ
ในประเด็นทางเพศ หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็น
เพศหญิงเท่านั้น ซึ่งข้อค้นพบที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างละเอียดนั้น
มีความแตกต่างจากกรอบแนวคิดในเบื้องต้นเป็นอย่างมาก
โดยสามารถอธิบายอย่างสรุปย่อได้ผ่านแผนภาพ

ตาม QR CODE ด้านข้างนี้เพื่อดูแผนภาพ
ดังกล่าว

solidarity) ซึ่งในสภาพความเป็นจริงทางภูมิทัศน์ทางการเมือง
ของประเทศไทยนั้น ความเป็นผู้หญิงถูกใช้เป็นเครื่องมือ
ทางการเมืองแบบมีประสิทธิภาพสูง

ทั้งนี้ สส. หญิงก็ยังไม่พ้นกรอบการเป็นตัวแสดงที่ต้อง
พึ่งพาหรือแปรเปลี่ยนไปตามตัวแปรที่มีอิทธิพลเหนือกว่า
การปฏิบัติตน บทบาทและการมีอิทธิพลของพวกเธอนั้น
จึงมีข้อจำกัด ความเป็นเครือข่ายของ สส. หญิงจากการศึกษา
ในครั้งนี้จึงสามารถจำแนกออกเป็น 2 ฉากทัศน์ ได้แก่

ทุนทางการเมืองที่สูง ส่งอิทธิพลในเชิงบวกต่อ สส. หญิง
ในฐานะปัจเจก ทำให้ลดความพึ่งพาต่อพรรคการเมืองเป็น
อิสระ มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกพรรคได้ ตลอดจน
การขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น นำไปสู่การโน้มน้าว
ตัวแสดงอื่น ๆ เพื่อผลลัพธ์เชิงบวกทางการเมือง

ทุนทางการเมืองที่ต่ำ ส่งผลให้ สส. หญิงจำเป็นต้องพึ่งพา
พรรคการเมืองมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการจำกัดการปฏิสัมพันธ์
และการปฏิบัติตน ตลอดจนการขับเคลื่อนกิจกรรมไว้ภายใต้
ความคาดหวังของพรรคการเมืองต้นสังกัด โดยต้องพึ่งพา
กลไกของพรรคการเมืองเพื่อผลลัพธ์เชิงบวกทางการเมือง

QR CODE
คลัง SNAP

QR CODE
อ่านหนังสือออนไลน์

QR CODE
สนใจหนังสือฉบับเต็ม
หรือ ติดต่อ 0-2141-9558